

Nr 34

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen till ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare vid bortovaro från arbetet på grund av minderårigt barns sjukdom.

Andra lagutskottet har till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 463 i första kammaren av fröken Nordström och fru Hamrin-Thorell samt nr 553 i andra kammaren av fröken Elmén och herr Nihlfors.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning med uppdrag att undersöka förutsättningarna att inom den allmänna sjukförsäkringens ram bereda ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare, som på grund av minderåriga barns sjukdom tillfälligt tvingas stanna hemma från arbetet, ersättning för härigenom förlorad arbetsförtjänst».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I: 463.

Motionerna

Motionärerna anför, att för en förvärvsarbetande ensamstående moder uppstår en svårbemästrad situation, om hon har småbarn placerade på daghem eller i familjedaghem och barnet insjuknar. Därvid förekommer nämligen ofta att barnet på grund av smittorisk inte får vara kvar på daghemmet eller i familjedaghemmet. I motionerna framhålls vidare, att samma svårigheter kan uppstå, då skolbarn i de yngre åldrarna, vars moder har förvärvsarbete, måste vårdas hemma på grund av sjukdom. I nu nämnda fall tvingas ofta modern ta ledigt från arbetet, vilket medför förlust av arbetsförtjänst och därmed ofta ekonomiska bekymmer.

Enligt motionärerna talar övervägande skäl för att man söker lösa problemet om passning av de sjuka hemmavarande barnen genom att skapa ekonomiska förutsättningar för mödrarna att själva ta hand om barnen vid deras sjukdom. I motionerna rekommenderas härvid, att ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall kunna utgå inom den allmänna sjukförsäkringens

ram. Rörande förutsättningarna för sådan ersättning föreslår motionärerna skola gälla, dels att nödvändigheten av att modern stannar hemma styrkes genom läkarintyg, dels ock att hemhjälp icke kunnat anskaffas genom kommunens försorg.

Motionärerna tar även upp frågan, huruvida det i motionerna aktualiserade problemet kan lösas genom den sociala hemhjälpen, och anför därvid:

Möjligheterna att lösa barnpassningsproblemet genom den sociala hemhjälpen är uppenbarligen inte tillräckliga. Det har på många håll visat sig mycket svårt trots de stora ansträngningar som gjorts såväl från kommunala myndigheter som från arbetsförmedlingen att rekrytera personal, då kvinnor som har för detta arbete erforderlig erfarenhet och lämplighet icke tycks nöja sig med anställningar av så tillfällig och osäker karaktär. Man måste räkna med att behovet av barnpassning är mycket ojämnt. Stundom blir till följd av banala infektioner bland daghemsbarn och skolbarn behovet plötsligt mycket stort.

Tidigare behandling av förevarande fråga

Vid 1956 års riksdag hemställdes i en *motion* (II: 355) om utredning av frågan om »lämpligaste sättet för stöd i vissa fall till ensamstående förvärvsarbetande mödrar med barn under 16 år, då barnet vid sjukdom måste vårdas av modern i hemmet». I sitt utlåtande (nr 13) över motionen hänvisade *andra lagutskottet* till att 1954 års familjeutredning i sitt år 1955 avlämnade betänkande »Samhället och barnfamiljerna» ägnat de ensamstående mödrarnas problem en särskild undersökning. Utredningen hade därvid uppmärksammat även de speciella svårigheter som berörts i motionen och även givit vissa uppslag till frågans lösning. Utskottet erinrade vidare om att familjeutredningens betänkande jämte däröver avgivna remissyttrandet var under bearbetning av en särskild beredning, den s. k. familjeberedningen, som hade till uppdrag att inom socialdepartementet biträda vid den fortsatta handläggningen av frågan om samhällets stödåtgärder för barnfamiljerna och därmed sammanhängande spørsmål. Med hänsyn till att det delproblem som uppmärksammats i motionen — utskottet påpekade härvid att samma problem kunde uppstå för ensamstående förvärvsarbetande fäder och för förvärvsarbetande med hemmavarande åldringar — syntes komma att upptagas till behandling i sitt större sammanhang, avstyrkte utskottet bifall till motionsyrkandet. *Riksdagen* godkände utskottets utlåtande.

I *motioner* (I: 204 och II: 261 samt I: 205 och II: 245) vid 1958 års A-riksdag togs åter förevarande problem upp till behandling. Därvid begärdes dels åtgärder, som säkrar rätt till ersättning för förvärvsarbetande mödrar i de fall då sjuka barn behöver deras vård, dels ock utredning rörande det lämpligaste sättet för stöd åt förvärvsarbetande mödrar och fäder, som på grund av barns sjukdom måste stanna hemma från arbetet,

samt åt andra, som på grund av likartade vårdnadsplikter är nödsakade att utebli från arbetet. Såsom en lämplig stödåtgärd anvisades i motionerna daghjälp från sjukkassa. I två av motionerna framhölls, att en förutsättning för att erhålla daghjälp borde vara, att nödvändigheten av bortovaro från arbetsplatsen styrktes dels av läkarintyg, dels ock av utredning att hemhjälp genom kommunens försorg icke kunnat anskaffas.

Motionerna avstyrktes av *andra lagutskottet*, vars utlåtande (nr 19) godkändes av *riksdagen*. Utskottet hänvisade därvid till att familjeberedningen i en den 26 september 1956 framlagd *promemoria angående hemhjälp* föreslagit att förevarande problem borde lösas genom en utbyggnad av den sociala hemhjälp. Utskottet erinrade om att en sådan utbyggnad påbörjats. Sålunda hade antalet statsbidrag till avlöning av hemvårdarinnor för år 1959 höjts till 3 500. Såsom jämförelse kan nämnas, att för år 1956 utgick statsbidrag till avlöning av cirka 3 000 hemvårdarinnor. Utskottet anförde vidare:

Mot de lösningar, som föreslagits i motionerna, synes vägande invändningar kunna riktas. Det system med daghjälpersättning, som motionärerna anvisat, måste sålunda enligt utskottets mening förenas med alltför tungrodd och omständlig administration för att missbruk av förmånen skall kunna förebyggas.

I stället anser utskottet i likhet med familjeberedningen, att förevarande problem bör lösas främst genom en utbyggnad av den sociala hemhjälp. En sådan lösning har framför allt den fördelen, att man därigenom undviker att förvärvsarbetande personer måste stanna hemma från arbetet på grund av barns eller andra anhörigas sjukdom. Såsom ovan redovisats har statsmakterna också både i fjol och i år fattat beslut, vilka är ägnade att främja en sådan utbyggnad. Utskottet finner därför icke skäl föreslå någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna. Emellertid må framhållas, att utbyggnaden och effektiviseringen av den sociala hemhjälp i mångt och mycket framstår som en kommunernas egen angelägenhet. Utskottet vill i detta sammanhang påpeka att ett verksamt komplement till hemvårdarinnerksamheten i den form som ovan berörts kan ernås genom hemhjälpförmedling samt tillhandahållande av hemhjälp i form av timanställd arbetskraft. Härvidlag är enligt utskottets mening det kommunala initiativet av den största betydelse.

Enligt beslut vid 1959 års riksdag skall statsbidragen till avlöning av hemvårdarinnor avlösas den 1 juli 1960, d. v. s. dessa bidrag skall fr. o. m. nämnda datum indragas mot att kommunerna får komensation genom höjning av ett eller flera kvarstående statsbidrag. Riksdagen har beslutat att för första halvåret 1960 statsbidrag skall utgå för avlöning av 3 500 hemvårdarinnor.

Utskottet

I föreliggande motioner framhålles, att en svärbemästrad situation uppstår för en förvärvsarbetande ensamstående moder, om hon har sitt barn

på barndaghem eller i familjedaghem och barnet insjuknar. Sjuka barn får nämligen på grund av smittorisken i allmänhet inte vistas på daghem. Om modern inte kan få någon annan att passa barnet, nödgas hon stanna hemma från arbetet. Detta medför för henne, framhåller motionärerna, förutom de med barnets sjukdom förenade bekymren, att hon förlorar arbetsförtjänst. I motionerna nämnes, att liknande svårigheter uppstår för förvärvsarbetande ensamstående fäder.

Motionärerna diskuterar, huruvida nämnda svårigheter kan lösas genom den sociala hemhjälpen. Enligt motionärerna är emellertid dennas resurser otillräckliga. De påpekar därvid, att efterfrågan på barnpassning är mycket ojämn. Sålunda är den stundom till följd av banala infektioner bland skolbarn och daghemsbarn mycket stor. Med hänsyn till att hjälp till barnpassning ofta inte finns att tillgå, anser motionärerna, att svårigheterna bör lösas på det sättet, att familjeförsörjare som nödgas stanna hemma för att ta hand om sjuka barn erhåller ersättning för den förlust av arbetsförtjänst detta medför. I motionerna föreslås därför, att i dylika fall familjeförsörjaren skall få ersättning från den allmänna sjukförsäkringen.

Riksdagen har tidigare behandlat förslag av liknande innebörd. Andra lagutskottet uttalade i ett av 1958 års A-riksdag godkänt utlåtande att välgående invändningar syntes kunna riktas mot att utge ersättning från sjuk-kassa till familjeförsörjare, som på grund av barns sjukdom måste stanna hemma från arbetet. En sådan anordning måste nämligen enligt utskottets mening förenas med en allför tungrodd och omständlig administration för att förebygga missbruk. I stället borde svårigheterna lösas företrädesvis genom en utbyggnad av den sociala hemhjälpen. Utskottet påpekade därvid att utbyggnaden och effektiviseringen av den sociala hemhjälpen i mångt och mycket framstod som en kommunal angelägenhet. Vidare kunde ett verksamt komplement till den sociala hemhjälpen åstadkommas genom hemhjälpförmedling och tillhandahållande av hemhjälp i form av timanställd arbetskraft. Härvid var det kommunala initiativet av den största betydelse.

Såsom andra lagutskottet tidigare framhållit kan de i motionerna aktualiserade problemen knappast lösas inom den allmänna sjukförsäkringens ram. I stället måste andra vägar sökas. Ehuru en utbyggnad av den sociala hemhjälpen och liknande verksamhetsformer under senare år ägt rum, torde behoven därmed vara långt ifrån täckta. Det är därför angeläget att åtgärderna på dessa områden intensifieras. Måhända kan även andra åtgärder visa sig verksamma för att bemästra svårigheterna. Enligt utskottets mening är det önskvärt att föreliggande frågor ägnas ytterligare uppmärksamhet. Denna mening bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 463 och II: 553, måtte såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført.

Stockholm den 3 maj 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Sunne, fru Carlqvist, herr Thorsten Larsson, fröken Nordström och herr Ringaby;

från andra kammaren: herr Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, fru Ekendahl, herr Johansson i Södertälje, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Rimmerfors, Gustavsson i Alvesta och Anderson i Sundsvall.